

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2022-1-6>

Вероніка ПРЯДКА

студентка 3 курсу спеціальності «Медична психологія», Міжрегіональна академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна, індекс 02000

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1589-6490>

Людмила ФЕДОСОВА

кандидат психологічних наук, доцент кафедри медичної психології, Міжрегіональна академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна, індекс 02000

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2582-9865>

Veronika PRIADKA

Student of the 3rd year of the "Medical Psychology" Specialty, Interregional Academy of Personnel Management, 2 Frometivska Street, Kyiv, Ukraine, postal code 02000

Liudmyla FEDOSOVA

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor at the Department of Medical Psychology, Interregional Academy of Personnel Management, 2 Frometivska Street, Kyiv, Ukraine, postal code 02000

Бібліографічний опис статті: Прядка В., Федосова Л. Експериментальне дослідження гендерних особливостей міжособистісного спілкування студентів. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*. 2022. Вип. 1(8). С. 52–59. DOI: <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2022-1-6>

Bibliographic description of the article: Priadka V., Fedosova L. (2022). Eksperymentalne doslidzhennia hendernykh osoblyvostei mizhosobystisnoho spilkuvannia studentiv [Experimental study of gender characteristics of students' interpersonal communication]. *Suchasna medytsyna, farmatsiia ta psykholohichne zdorovia – Modern Medicine, Pharmacy and Psychological Health*. 1(8). 52–59. DOI: <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2022-1-6>

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ

Анотація. Вступ. Актуальність дослідження обумовлена тим, що комунікативна компетенція є сьогодні однією з ключових компетенцій, на формування яких спрямована сучасна освіта, і є особливо важливою для медичних працівників, зокрема лікарів-психологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники розглядають міжособистісне спілкування як запоруку ефективності навчального процесу та успішності професійної діяльності в медицині, педагогіці, управлінні та інших сферах.

Постановка проблеми. Аналіз джерел наукової літератури показав, що проблема особливостей міжособистісного спілкування сучасних студентів досліджена недостатньо, не розкрито гендерний аспект цього питання.

Формування мети дослідження. Мета: вивчити гендерні особливості процесу міжособистісного спілкування студентів 1–3 курсів.

Матеріали та методи дослідження. В дослідженні, що є складовою теми НДР кафедри медичної психології Інституту медичних наук ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом" "Медико-психологічні аспекти навчального процесу", взяли участь 96 студентів 1–3 курсів, із них 49 дівчат та 47 юнаків. Були використані такі психодіагностичні методики: Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі; Методика діагностики рівня соціальної фрустрованості Л.І. Вассермана (в модифікації В.В. Бойка); Методика діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела та М. Фергюсона.

Результати дослідження. У більшості досліджуваних студентів переважали помірний (48,9% юнаків, 53,1% дівчат) та низький (40,4% юнаків, 24,5% дівчат) рівні домінування. Однак у дівчат, на відміну від юнаків ($p < 0,05$), досить часто також виявлявся високий рівень домінування (16,3%). В обох групах респондентів переважав помірний рівень дружельюності (51,1% дівчат і 57,4% юнаків), однак юнаків із низьким рівнем дружельюності було вдвічі більше, ніж дівчат (34,0% та 16,3% відповідно). Підвищений та дуже високий рівні фрустрованості були відсутніми в обох досліджуваних групах студентів. У переважній кількості досліджуваних студентів (63,2% дівчат і 53,2% юнаків) виявлено низький рівень суб'єктивного відчуття самотності. Серед юнаків, на відміну від дівчат ($p < 0,05$), високого рівня суб'єктивного відчуття самотності зафіксовано не було.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Доведено залежність особливостей міжособистісних відносин студентів від гендерної належності, що підтверджується наявністю статистично значимих ($p < 0,05$) відмінностей між юнаками та дівчатами. Визначено, що найбільш значимим фактором впливу на міжособистісну комунікацію є суб'єктивне відчуття самотності. Перспективними напрямками дослідження визначено вивчення зв'язку суб'єктивного відчуття самотності з екстра- та інтравертованістю особистості, вербальними та невербальними аспектами

комунікативного процесу, а також впливу комунікативних особливостей студентів їхню академічну успішність. Також планується продовжити дослідження серед студентів інших навчальних закладів та серед старшокурсників, а також диференціювати отримані результати в залежності від обраної спеціальності.

Ключові слова: спілкування, міжособистісна комунікація, комунікативна компетенція, студенти молодших курсів, гендерні особливості міжособистісної комунікації, відчуття самотності, самооцінка, домінування, доброзичливість.

EXPERIMENTAL STUDY OF GENDER CHARACTERISTICS OF STUDENTS' INTERPERSONAL COMMUNICATION

Abstract. Introduction. The relevance of the research is due to the fact that communication competence is today one of the key competences that modern education is aimed at forming, and is especially important for medical professionals, in particular, psychologists.

Analysis of recent research and publications. Researchers consider interpersonal communication as a guarantee of the effectiveness of the educational process and the success of professional development in medicine, pedagogy, management and other areas.

Formulation of the problem. The analysis of sources of scientific literature showed that the problem of the peculiarities of interpersonal communication of modern students has not been sufficiently investigated, and the gender aspect of this issue has not been disclosed.

Formulation of the purpose of the research. Purpose: to study the gender features of the process of interpersonal communication of students of 1–3 years.

Research materials and methods. In the study, which is a component of the subject of the NDR of the Department of Medical Psychology of the Institute of Medical Sciences PJSC "Interregional Academy of Personnel Management" "Medical-psychological aspects of the educational process", took part 96 students of the 1st-3rd years, of which 49 were girls and 47 were boys. The following psychodiagnostic methods were used: T. Leary's method of diagnosing interpersonal relations; L. I. Wasserman's method of diagnosing the level of social frustration (modified by V. V. Boyko); D. Russell's and M. Ferguson's method of diagnosing the level of subjective feeling of loneliness. Research results. The majority of studied students preferred moderate (48.9% of boys, 53.1% of girls) and low (40.4% of boys, 24.5% of girls) levels of dominance. However, in girls, unlike boys ($p < 0.05$), quite often a high level of dominance was also found (16.3%). A moderate level of friendliness prevailed in both groups of respondents (51.1% of girls and 57.4% of boys), but there were twice as many boys with a low level of friendliness as girls (34.0% and 16.3%, respectively). High and very high levels of frustration were absent in both studied groups of students. The overwhelming number of studied students (63.2% of girls and 53.2% of boys) showed a low level of subjective feeling of loneliness. Among young men, in contrast to girls ($p < 0.05$), a high level of subjective feeling of loneliness was not recorded.

Conclusions and prospects for further research. The dependence of the characteristics of students' interpersonal relationships on gender is proven, which is confirmed by the presence of statistically significant ($p < 0.05$) differences between boys and girls. It was determined that the most significant factor affecting interpersonal communication is the subjective feeling of loneliness. Prospective areas of research are the study of the connection between the subjective feeling of loneliness and extra- and introversion of the personality, verbal and non-verbal aspects of the communicative process, as well as the influence of communicative features of students on their academic performance. It is also planned to continue research among students of other educational institutions and among senior students, as well as to differentiate the obtained results depending on the chosen specialty.

Key words: communication, interpersonal communication, communicative competence, junior year students, gender characteristics of interpersonal communication, feeling of loneliness, self-esteem, dominance, benevolence.

Вступ. Спілкування – необхідна умова нормального буття, без нього неможливе повноцінне формування в людини жодної з психічних функцій та психологічних властивостей. Успішність спілкування залежить від того, як люди сприймають і розуміють один одного, а також від того, як окремі особи сприймають людські стосунки. **Актуальність дослідження** комунікативної сфери особистості обумовлена насамперед тим, що в усіх галузях зростає потреба в розвитку соціальних навичок, таких як емоційний інтелект, міжособистісна взаємодія, здатність переконувати, гнучкість і вміння вести переговори. Для роботи в умовах багаторівневості та складності завдань, динамічності та невизначеності необхідно вміти швидко адаптуватися та приймати рішення на основі адекватних реакцій та засвоєння нових моделей професійної діяльності, що забезпечується завдяки відкритій та ефективній взаємодії всіх учасників виробничого процесу. Отже, не випадково комунікативна компетенція

є сьогодні однією з ключових компетенцій, визначених на Всесвітньому економічному форумі в Давосі та на формування яких спрямована сучасна освіта. Слід зауважити, що компетенція міжособистісного спілкування є особливо важливою для медичних працівників [16].

Важливими напрямками дослідження комунікативної сфери особистості традиційно є: формування першого враження про людину та різні фактори, що його зумовлюють; особливості сприйняття характеристик особи; сприйняття людини як особистості; інформаційна та регулятивна роль процесів сприйняття; оцінка поведінки людини (вербальної та невербальної); вплив на сприйняття властивостей сприймаючого та сприйманого їх взаємовідносин, самооцінки, минулого досвіду; сприйняття людини як значимого іншого, взаєморозуміння та міжособистісне тяжіння. Існують різні механізми та закономірності, що діють на різних рівнях соціальної перцепції.

Сучасна комунікація, заснована на використанні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), забезпечила такі переваги в процесі спілкування, як: масова доступність, швидкість комунікації, можливості комбінації різних мультимедіальних форм, легкі комунікації та інші, але водночас викликала появу ряду проблем у різних аспектах спілкування, зокрема: захист конфіденційності, спрощення мовного змісту, тощо [13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ефективність навчального процесу залежить від міжособової поведінки всіх його учасників [15]. Високоморальні судження, відповідальність, когнітивні упередження призводять до асиметрії в міжособистісній взаємодії [4], тоді як вона є джерелом значної соціальної інформації, що формує суспільне сприйняття [14]. Наявність міжособистісних проблем вважається можливим фактором ризику суїциду [11].

В спілкуванні важливу роль відіграє правильна дистанція. Так, у медичній практиці застосування дотиків впливає на загальний стан здоров'я пацієнтів, створюючи відчуття захищеності та підбадьорення і водночас зменшуючи небезпеку синдрому вигорання медичного персоналу [3]. Негативний вплив має нетривала взаємодія пацієнтів і лікарів, наявність бар'єрів для результативного спілкування [9]. Отже, для майбутніх медиків важливим є формування вмінь міжособистісного спілкування, таких як активне слухання, присутність та взаємодія, управління емоціями [18]. В цьому контексті також має значення розробка моделей міжособистісної взаємодії членів міждисциплінарної команди, які працюють із пацієнтами [17].

В освітньому середовищі дослідники підкреслюють значення для міжособистісного спілкування почуття задоволення, пов'язаного з позитивною оцінкою вчителів і однолітків у громадській та академічній сферах [21; 2]. Наявність міжособистісних проблем сприяє розвитку тривожних розладів особистості, тенденцій до соціального уникнення та викривлень у міжособистісних уявленнях [12].

Міжособистісний спин пов'язаний із нейротизмом та вважається ознакою внутрішньоіндивідуальної мінливості суспільної поведінки [10]. Підкреслюється значення в міжособистісному сприйманні постави тіла [1], а також правильність розпізнавання дій [8] та сприйняття один одного в близьких взаєминах [5]. В міжособистісних конфліктах значну роль відіграють емоції та відповідний голосовий відгук [6].

Важливо розуміти загальні недоліки, що перешкоджають можливості ефективного спілкування, особливо в професійній сфері. На внутрішньоособистісному рівні у цьому сенсі розглядається загальнопоширене когнітивне упередження,

а також значущість афекту у впливі на дії та результати переговорів [7].

Постановка проблеми. Аналіз джерел наукової літератури дозволив зрозуміти актуальність проблеми міжособистісного спілкування як ключової професійної компетенції. Також важливою темою досліджень є трансформація міжособистісних стосунків під впливом використання інформаційно-комунікаційних технологій. З іншого боку, в джерелах наукової літератури недостатньо розглянуто особливості міжособистісного спілкування сучасних студентів, а також не розкрито гендерний аспект цього питання. Тому дану роботу спрямовано на дослідження гендерних особливостей процесу міжособистісної комунікації серед контингенту сучасної студентської молоді.

Формулювання мети дослідження. *Мета дослідження:* вивчити гендерні особливості процесу міжособистісного спілкування студентів 1–3 курсів.

Завдання дослідження: 1) провести теоретичний аналіз проблеми міжособистісного спілкування; 2) дослідити гендерні особливості міжособистісного спілкування студентів 1–3 курсів.

В процесі дослідження ми спиралися на *нульову гіпотезу* про те, що міжособистісна комунікація не залежить від гендерної належності особистості.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження виконувалося як складова теми НДР кафедри медичної психології Інституту медичних наук ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом" "Медико-психологічні аспекти навчального процесу". Дизайн дослідження передбачав його виконання в декілька послідовних етапів. Перший етап полягав у накопиченні та аналізі теоретичного матеріалу з питання міжособистісного спілкування, формулюванні проблеми, визначенні предмету і мети дослідження. На другому етапі було підібрано валідні методики дослідження міжособистісного спілкування студентів та сформовано вибірку респондентів. Третій етап вмщував проведення експериментального дослідження, статистичну обробку та аналіз отриманих результатів. Заключний, четвертий етап передбачав формулювання висновків і практичних рекомендацій, визначення перспективи подальших досліджень.

Методологією дослідження стала еволюція людських комунікацій, яка була започаткована безпосереднім невербальним і знаковим спілкуванням, настанком мови й надалі трансформувалася у вербальну комунікацію, щоб сьогодні розвиватися через посередництво інформаційно-комунікаційних технологій [13].

Формування вибірки респондентів здійснювалося шляхом випадкового відбору серед студентів 1–3 курсів денної форми навчання ПрАТ

«ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”», віковий діапазон респондентів становив від 18 до 21 років. Дослідження здійснювалося в навчальних аудиторіях під час перерви між заняттями.

Спочатку було роздано 100 пакетів тестових завдань, однак 4 потенційних респонденти з різних причин відмовилися від участі в дослідженні. Таким чином, у дослідженні взяли участь 96 респондентів, із них 49 дівчат та 47 юнаків, середній вік респондентів склав 18,7 років.

Для оцінки рівня міжособистісного спілкування, були використані такі психодіагностичні методики:

– методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі (створена Т. Лірі, Р. Лефоржем, Р. Сазеком у 1954 р), що складається зі 128 суджень, призначена для дослідження уявлень суб'єкта про себе та ідеальне «Я», а також для вивчення взаємовідносин у малих групах. За допомогою даної методики виявляється переважаючий тип відносин до людей у самооцінці та взаємооцінці;

– методика діагностики рівня соціальної фрустрованості Л. І. Вассермана (в модифікації В. В. Бойка), призначена для дослідження дезорганізуючих емоційних станів у режимі гноблення психіки: дистимія, депресія, апатія, гіпотимія, розгубленість, тривога, страх, маячний настрій;

– методика діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела та М. Фергюсона, що складається з 20 суджень, призначена для дослідження рівня суб'єктивного відчуття самотності.

Статистична обробка результатів дослідження здійснювалася з використанням онлайн-калькулятора Social Science Statistics (<https://www.socscistatistics.com/tests/pearson/default2.aspx>). Для накопичення, аналізу інформації та візуалізації результатів проведеного дослідження використовувалися електронні таблиці Microsoft Office Excel 2016. Статистичні розрахунки та статистичний аналіз отриманих результатів здійснювалися в програмі STATISTICA 13.3, розробленій StatSoft.Inc.

Обмеження дослідження були пов'язані з відносно невеликою вибіркою на проведенням експерименту на базі лише одного навчального закладу. Втім, рандомізація вибірки дозволила мінімізувати ризик систематичної помилки, а проведення дослідження серед студентів різних факультетів надає підстави вважати вибірку респондентів достатньо релевантною. Дане дослідження є пілотним, в подальшому планується продовжити його серед студентів інших навчальних закладів та серед старшокурсників, а також диференціювати отримані результати в залежності від обраної спеціальності.

Етичні питання при проведенні дослідження вирішувалися завдяки отриманню інформованої згоди респондентів на участь у дослідженні, забезпеченні

анонімності, толерантного ставлення до всіх учасників дослідження, виконання інших норм біоетики, а також принципу академічної доброчесності в процесі виконання дослідження та оприлюднення його результатів. Слід також зауважити, що в процесі виконання дослідження не зустрічалося випадків невизначеності гендерної приналежності.

Спеціальне фінансування на роведення дослідження не виділялося, конфлікту інтересів не було.

Результати дослідження. Будь-яка діяльність особистості передбачає наявність певного рівня міжособистісних відносин, що забезпечує необхідний рівень спілкування та уявлення суб'єкта про себе та ідеальне «Я», а також взаємовідносин у малих групах. Міжособистісне спілкування є стійкою індивідуальною характеристикою особистості, що формується з урахуванням її життєвого досвіду й властивості до сприймання тих чи інших ситуацій як загрозливих або небезпечних, в тому числі таких, що можуть негативно відбитися на самоповазі, вплинути на рівень самооцінки людини.

В наступній табл. 1. представлені результати дослідження міжособистісних відносин респондентів за методикою Т. Лірі, де виявляється переважаючий тип відносин до людей у самооцінці та взаємооцінці.

Як можна побачити з цієї таблиці, виявлено екстремальний рівень домінування в 6,1% досліджуваних дівчат, високий рівень в 16,3%, а помірний рівень в 24,5% дівчат. Привертає увагу переважання (53,1%) у дівчат низького рівня домінування, що можна розцінювати як показник значно вираженої адаптивної поведінки, комплекс психоемоційних реакцій людини, спрямованих на звикання до певних умов життя та проявів особистості. Натомість у досліджуваних юнаків найчастіше зустрічалися помірний (48,9%) та низький (40,4%) рівні домінування, тоді як високий та екстремальний виявлялися значно рідше (в 6,4% та 4,3% відповідно). Отже, у більшості юнаків спостерігалися помірний (48,9%) та низький (40,4%) рівні домінування, тоді як у дівчат, попри переважання низького та помірного рівнів домінування (53,1% та 24,5% відповідно), часто також виявлявся високий рівень домінування (16,3%). Відмінність показників між групами респондентів є статистично значимою ($p < 0,05$).

В обох групах респондентів переважав помірний рівень дружелюбності (51,1% дівчат і 57,4% юнаків). Однак також в значній кількості досліджуваних студентів було виявлено низький рівень дружелюбності, причому юнаків із низьким рівнем дружелюбності було вдвічі більше, ніж дівчат (34,0% та 16,3% відповідно).

Якщо в юнаків між показниками шкал домінування та дружелюбності спостерігався прямий та сильний кореляційний зв'язок ($r_{xy} = 0,9004$), то в групі

Таблиця 1

**Дослідження гендерних відмінностей міжособистісних відносин студентів 1-3 курсів
(А – дівчата, А1 – юнаки) за методикою Т. Лірі**

Шкала	Рівень	А		А1		t-критерій Стьюдента	р
		n	%	n	%		
Домінування	Низький (0-4 бали)	26	53,1	19	40,4	155,5426	<0,05
	Помірний (5-8 балів)	12	24,5	23	48,9	-63,62598	<0,05
	Високий (9-12 балів)	8	16,3	3	6,4	121,24974	<0,05
	Екстремальний (13-16 балів)	3	6,1	2	4,3	22,04541	<0,05
Дружелюбність	Низький (0-4 бали)	10	20,4	16	34,0	-166,5653	<0,05
	Помірний (5-8 балів)	25	51,1	27	57,4	-77,15893	<0,05
	Високий (9-12 балів)	6	12,2	4	8,5	45,31556	<0,05
	Екстремальний (13-16 балів)	8	16,3	0	0	282,32428	<0,05
Усього		49	100	47	100		
гху		0,1238		0,9004			

Примітка: n – абсолютне число респондентів

досліджуваних дівчат цей зв'язок був також прямим, але дуже слабким ($r_{xy}=0,1238$).

В табл. 2. показані результати дослідження комунікативних особливостей студентів 1-3 курсів за методикою діагностики рівня соціальної фрустрованості Л.І. Вассермана (в модифікація В.В. Бойка).

Привертає увагу досить істотна кількість респондентів (57,1% дівчат і 48,9% юнаків) із дуже низьким рівнем фрустрованості, що можна розцінювати як показник того, що рівень незадоволеності соціальними досягненнями в основних аспектах життєдіяльності є незначним. Крім того, якщо в 14,9% юнаків спостерігався помірний рівень фрустрованості, то в дівчат цей рівень не спостерігався взагалі. Підвищений та дуже високий рівні фрустрованості були відсутніми в обох досліджуваних групах студентів. В групі дівчат зв'язок між показниками домінування та фрустрованості є слабким та зворотним ($r_{xy}=-0,1133$), а в групі юнаків, навпаки, – прямий і досить виражений

($r_{xy}=0,6086$). Що ж стосується показника дружелюбності, то між ним та показником фрустрованості у дівчат спостерігався тісний позитивний зв'язок ($r_{xy}=0,9266$), тоді як у юнаків він також був позитивним, але дещо менш вираженим ($r_{xy}=0,7452$).

В табл. 3. надано узагальнені результати досліджуваних студентів за методикою діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела та М. Фергюсона. У переважній кількості досліджуваних студентів (63,2% дівчат і 53,2% юнаків) виявлено низький рівень суб'єктивного відчуття самотності. Кількість дівчат із середнім і високим рівнями суб'єктивного відчуття самотності виявилася однаковою (по 18,4%), тоді як серед юнаків високого рівня суб'єктивного відчуття самотності зафіксовано не було.

У досліджуваних дівчат виявлений тісний позитивний кореляційний зв'язок між показниками домінування та самотності ($r_{xy}=0,9981$) та негативний – між показниками самотності та друже-

Таблиця 2

**Результати діагностики соціальної фрустрованості студентів (А – дівчата, А1 – юнаки)
за методикою Л. І. Вассермана (в модифікація В. В. Бойка)**

Рівень соціальної фрустрованості (бали)	А		А1		t-критерій Стьюдента	р
	n	%	n	%		
Відсутність фрустрованості (0-0,5 балів)	5	10,2	7	14,9	-57,56301	<0,05
Дуже низький рівень (0,5-1,4 балів)	28	57,1	23	48,9	20,23683	<0,05
Знижений рівень (1,5-1,9 балів)	10	20,4	7	14,9	67,36097	<0,05
Невизначений рівень (2,0-2,4 балів)	6	12,2	3	6,4	71,0352	<0,05
Помірний рівень (2,5-2,9 балів)	0	0	7	14,9	-258,07557	<0,05
Підвищений рівень (3,0-3,4 балів)	0	0	0	0	0	<0,05
Дуже високий рівень (3,5-4 балів)	0	0	0	0	0	<0,05
Усього	49	100	47	100		

Примітка: n – абсолютне число респондентів

любності ($r_{xy} = -0,704$). Кореляційний зв'язок між показниками самотності та фрустрованості в дівчат також виявився тісним і позитивним ($r_{xy} = 0,9904$). В юнаків кореляційний зв'язок між показниками домінування та самотності $r_{xy} = 0,948$, показниками самотності та дружелюбності $r_{xy} = 0,8201$, а фрустрованості та самотності – $r_{xy} = 0,2563$. Результати розрахунку значимості факторів, що впливають на міжособистісну комунікацію студентів, здійснені за допомогою чотирипольної таблиці із визначенням критерію χ^2 -квадрата, представлені в табл. 4.

Отже, провідними факторами впливу на міжособистісну комунікацію досліджуваних студентів можна вважати їхні особистісні якості і стани, такі як самооцінка, ідеальне «Я» ($\chi^2 = 0,867$), негативні емоційні стани (дистимія, депресія, апатія) ($\chi^2 = 0,377$) та, особливо, суб'єктивне відчуття самотності ($\chi^2 = 1,529$).

Обговорення результатів дослідження. В процесі міжособистісної комунікації значну роль відіграють механізми міжособистісного сприймання, що відрізняються різним рівнем узагальнення, формою, змістом, сферою і широтою застосування та впливають на формування суб'єктивної моделі внутрішнього світу іншої людини [8]. Механізми міжособистісного сприймання не існують незалежно один від одного в психіці людини, а утворюють цілісну систему, яка здатна впливати на пізнання і міжособистісні стосунки: не лише оптимізувати, але й погіршувати їх [6; 7]. Механізми та ефекти міжособистісного сприймання виконують подвійну роль: вони скорочують час пізнання, допомагають швидше вступати в контакти, проте водночас можуть сприяти формуванню хибних уявлень про іншу люди-

ну, що негативно впливає на весь процес спілкування [9]. Причинами порушень міжособистісного спілкування можуть бути також негативні психічні стани [11], такі як низька самооцінка, самотність, негативні психічні стани (дистимія, депресія, апатія, гіпотимія, розгубленість, тривога, страх, маячний настрій).

Дослідження особливостей міжособистісних відносин студентів у залежності від гендерної належності показало наявність статистично значимих ($p < 0,05$) відмінностей між юнаками та дівчатами. Було встановлено, що дівчата в більшій мірі, ніж юнаки, прагнуть до домінування в міжособистісних стосунках, але водночас є більш дружелюбними. Низький рівень дружелюбності, виявлений у досить значної кількості досліджуваних студентів (20,4% серед дівчат і 34,0% серед юнаків) можна пояснити недостатньою адаптованістю студентів молодших курсів до умов навчання. Також слід зауважити, що дослідження проводилося під час ситуації пандемії COVID-19, коли заняття тривалий час проводилися в дистанційній формі, що в значній мірі завадило міжособистісному спілкуванню студентів, формуванню між ними стійких дружніх відносин. Цікаво, що в юнаків прагнення до домінування було більше пов'язане з проявами дружелюбності, ніж у дівчат, де зв'язок між домінуванням та дружелюбністю був не настільки вираженим.

Обидві групи респондентів не виявили значної фрустрованості, однак наявність прямого зв'язку між показниками фрустрованості та дружелюбності не знаходить переконливого пояснення та потребує подальшого дослідження.

Незважаючи на те, що дівчата в переважній кількості почувалися менш самотніми, ніж юнаки, про

Таблиця 3

Результати визначення суб'єктивного відчуття самотності студентів 1–3 курсів (А – дівчата, А1 – юнаки) за методикою Д. Рассела та М. Фергюсона

Рівень суб'єктивного відчуття самотності(бали)	А		А1		t-критерій Стьюдента	p
	n	%	n	%		
Низький рівень (0–20 балів)	31	63,2	25	53,2	122,47449	<0,05
Середній рівень (20–40 балів)	9	18,4	22	46,8	-347,82754	<0,05
Високий рівень (40–60 балів)	9	18,4	0	0	318,69735	<0,05
Усього	49	100	47	100		

Таблиця 4

Фактори впливу на міжособистісну комунікацію студентів 1–3 курсів

Фактор ризику	Критерій χ^2 -квадрат	Коефіцієнт сполученості Пірсона
Самооцінка, ідеальне «Я»	0,867	0,180
Дистимія, депресія, апатія	0,377	0,120
Суб'єктивне відчуття самотності	1,529	0,236

що свідчить низький рівень суб'єктивного відчуття самотності відповідно в 63,2% дівчат і 53,2% юнаків, серед дівчат також було 18,4% респондентів із високим рівнем суб'єктивного відчуття самотності, тоді як серед юнаків високого рівня відчуття самотності не спостерігалось.

Виявлено, що збільшення дружельюбності сприяє зменшенню самотності, тоді як домінування, навпаки, має із самотністю пряму залежність. Самотність також пов'язана із збільшенням фрустрованості. Тобто, для покращення міжособистісної комунікації слід виявляти більшу дружельюбність та задоволеність власними досягненнями без почуття зверхності.

Як з'ясувалося, саме внутрішнє, суб'єктивне відчуття самотності є найбільш значимим фактором впливу на міжособистісну комунікацію. Друге місце за значимістю впливу на міжособистісні стосунки посідає фактор самооцінки. Негативні емоційні стани також впливають на процес спілкування, однак не настільки істотно, як фактор відчуття самотності.

Таким чином, успішність міжособистісних взаємин залежить, насамперед, від особистісних якостей особистості, її суб'єктивного сприйняття себе і процесу спілкування. В перспективі цікаво було б дослідити, наскільки це суб'єктивне відчуття самотності пов'язане з екстра- чи інтравертованістю особистості, а також вербальними та невербальними аспектами комунікативного процесу. Також викликає зацікавленість питання, як комунікативні особливості студентів впливають на їхню академічну успішність. Ці проблеми планується вивчити в наших подальших дослідженнях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Доведено залежність особливостей міжособистісних відносин студентів від гендерної належності, що підтверджується наявністю статистично значимих ($p < 0,05$) відмінностей між досліджуваними юнаками та дівчатами.

Встановлено, що дівчата в більшій мірі, ніж юнаки, прагнуть до домінування в міжособистісних стосунках, але водночас є більш дружельюбними.

Низький рівень дружельюбності, виявлений у досить значної кількості досліджуваних студентів (20,4% серед дівчат і 34,0% серед юнаків), відображає недостатню адаптованість студентів молодших курсів до умов навчання, процес якої був ускладнений через ситуацію пандемії COVID-19.

В юнаків виявлено більш виражений зв'язок між прагненням до домінування та проявами дружельюбності, ніж у дівчат.

Встановлено, що збільшення дружельюбності сприяє зменшенню самотності, тоді як домінування, навпаки, має із самотністю пряму залежність. Самотність також пов'язана із збільшенням фрустрованості. Тобто, для покращення міжособистісної комунікації слід виявляти більшу дружельюбність та задоволеність власними досягненнями без почуття зверхності.

Визначено, що провідними факторами впливу на міжособистісну комунікацію студентів є самооцінка, ідеальне «Я» ($\chi^2 = 0,867$), негативні емоційні стани (дистимія, депресія, апатія) ($\chi^2 = 0,377$) та суб'єктивне відчуття самотності ($\chi^2 = 1,529$). Отже, найбільш значимим фактором впливу на міжособистісну комунікацію є суб'єктивне відчуття самотності.

Виявлена наявність прямого зв'язку між показниками фрустрованості та дружельюбності не знаходить переконливого пояснення та потребує подальшого дослідження. Також перспективними напрямками дослідження визначено вивчення зв'язку суб'єктивного відчуття самотності з екстра- та інтравертованістю особистості, а також вербальними та невербальними аспектами комунікативного процесу. Планується дослідити й те, як саме комунікативні особливості студентів впливають на їхню академічну успішність.

Список використаних джерел:

1. Andrea E. Abele, & Vincent Yzerbyt (2021). Body posture and interpersonal perception in a dyadic interaction: A Big Two analysis. *European Journal of Social Psychology*. Vol. 51(1). 23–39. [Online] available at: <https://doi.org/10.1002/ejsp.2711>
2. Behzad Behzadnia, Paul J.C. Adachi, Edward L. Deci, & Hasan Mohammadzadeh (2018). Associations between students' perceptions of physical education teachers' interpersonal styles and students' wellness, knowledge, performance, and intentions to persist at physical activity: A self-determination theory approach. *Psychology of Sport and Exercise*. Vol. 39. Pp. 10–19. [Online] available at: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.07.003> ; <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1469029217303205>
3. Enrico De Luca, Marilena Fatigante, Cristina Zucchermaglio, & Francesca Alby (2021). "Awareness to touch": A qualitative study of nurses' perceptions of interpersonal professional contact after an experiential training. *Nurse Education in Practice*. Vol. 56. 103187. [Online] available at: <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2021.103187> ; <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1471595321002237>
4. Gabrielle S. Adams, Kieran S. O'Connor, & Peter Belmi (2022). Social perception in moral judgments of interpersonal transgressions. *Current Opinion in Psychology*. Vol. 44. Pp. 177–181. [Online] available at: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.09.006> ; <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352250X21001755>
5. Gentiana Sadikaj, D. S. Moskowitz, & David C. Zuroff (2018). What's interpersonal in interpersonal perception? The role of target's attachment in the accuracy of perception. *Personality*. Vol. 86. Issue 4. Pp. 665–678. [Online] available at: <https://doi.org/10.1111/jopy.12343>

6. Jean Costa, Malte F. Jung, Mary Czerwinski, et al. (2018). Regulating feelings during interpersonal conflicts by changing voice self-perception. In *Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. Pp. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1145/3173574.3174205>
7. Jeong, M., Minson, J., & Gino, F. (2021). Psychological shortcomings to optimal negotiation behavior: Intrapersonal and interpersonal challenges. In P. A. M. Van Lange, E. T. Higgins, & A. W. Kruglanski (Eds.). *Social psychology: Handbook of basic principles*. Pp. 532–544. The Guilford Press. [Online] available at: <https://psycnet.apa.org/record/2020-23032-027>
8. John Adamopoulos, & Ariana Stogiannidou (2018). The Perception of Interpersonal Action: Culture-General and Culture-Specific Components. In *Key issues in cross-cultural psychology*. Pp. 263–275. Garland Science. [Online] available at: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.1201/9781003077442-25/perception-interpersonal-action-culture-general-culture-specific-components-john-adamopoulos-ariana-stogiannidou>
9. Kathrene Diane Valentine, & Laura D (2022). Scherer, Interpersonal (mis)perceptions and (mis)predictions in patient-clinician interactions. *Current Opinion in Psychology*. Vol. 43. Pp. 244–248. ISSN 2352-250X. [Online] available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352250X21001305>
10. Kayleigh-Ann Clegg, D. S. Moskowitz, & Christopher T. H. (2021). Miners, Goce Andrevski, Gentiana Sadi-kaj, David C. Zuroff. *Interpersonal perception and interpersonal spin*. Vol. 89. Issue 3. Pp. 483–499. <https://doi.org/10.1111/jopy.12594>
11. Khan R. L. Collins, Melissa N. Legendre, Werner G. K. Stritzke, & Andrew C. Page (2018). Experimentally-enhanced perceptions of meaning confer resilience to the interpersonal adversity implicated in suicide risk. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*. Vol. 61. Pp. 142–149. ISSN 0005-7916. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2018.07.004>
12. Ki Eun Shin, & Michelle G. (2019). Newman, Self- and other-perceptions of interpersonal problems: Effects of generalized anxiety, social anxiety, and depression. *Journal of Anxiety Disorders*. Vol. 65. Pp. 1–10. ISSN 0887-6185. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2019.04.005>
13. Krstić Milan, Skorup Ana, & Gavrić Gordana (2017). Metodologija istraživanja interpersonalne komunikacije mladih bazirane na savremenoj tehnologiji. *Trendovi u poslovanju*. Vol. 2(10). Pp. 55–60. [Online] available at: <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=2334-816X1702055K>
14. M. C. Macpherson, N. Fay, & L. K. Miles (2020). Seeing synchrony: A replication of the effects of task-irrelevant social information on perceptions of interpersonal coordination. *Acta Psychologica*. Vol. 209. 103140. ISSN 0001-6918. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2020.103140>
15. Monika H. Donker, Lian van Vemde, David J. Hessen, et al. (2021). Observational, student, and teacher perspectives on interpersonal teacher behavior: Shared and unique associations with teacher and student emotions. *Learning and Instruction*. Vol. 73. 101414. ISSN 0959-4752. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2020.101414>
16. aula Kukko, Marja Silén-Lipponen, & Terhi Saaranen (2020). Health care students' perceptions about learning of affective interpersonal communication competence in interprofessional simulations. *Nurse Education Today*. Vol. 94. 104565. ISSN 0260-6917. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104565>
17. Pype, P., Mertens, F., Helewaut, F. et al. (2018). Healthcare teams as complex adaptive systems: understanding team behaviour through team members' perception of interpersonal interaction. *BMC health services research*. Vol. 18(1). Pp. 1–13. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3392-3>
18. Ruth Crawford, Belinda McGrath, Angela Christiansen, et al. (2020). First year nursing students' perceptions of learning interpersonal communication skills in their paid work: A multi-site Australasian study. *Nurse Education in Practice*. Vol. 48. 102887. ISSN 1471-5953. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102887>
19. Stefany Monsalve, Érika Leitão Pereira, Luana Oliveira Leite, et al. (2019). Perception, knowledge and attitudes of small animal practitioners regarding animal abuse and interpersonal violence in Brazil and Colombia. *Research in Veterinary Science*. Vol. 124. Pp. 61–69. ISSN 0034-5288. <https://doi.org/10.1016/j.rvsc.2019.03.002>
20. Thomas E. Malloy (2018). *Social Relations Modeling of Behavior in Dyads and Groups*. Academic Press. Pp. 171–199. ISBN 9780128119679. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-811967-9.00008-4>
21. Thomas Lösch, & Katrin Rentzsch (2018). Linking Personality With Interpersonal Perception in the Classroom: Distinct Associations With the Social and Academic Sides of Popularity. *Journal of Research in Personality*. Vol. 75. Pp. 83–93. ISSN 0092-6566. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2018.06.003>